

Nr 32.

Ankom till riksdagens kansli den 29 mars 1938 kl. 9 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om utsträckt tillämpning av lagen den 27 juni 1927 angående uppsikt å vissa jordbruk.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionen nr 111 i första kammaren av herrar *Per Andersson* och *Sten* samt motionen nr 77 i andra kammaren av herr *Persson* i Norrby.

I motionen I: 111 har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och framläggande av förslag till sådan ändring av lagen angående uppsikt å vissa jordbruk, att lagen i fråga jämväl kommer att gälla för stiftelser.

Motionen II: 77 utmynnar i en hemställan, att lagen angående uppsikt å vissa jordbruk utsträcker till att även omfatta jordbruk av i lagen avsett slag med under 4 hektar inrösningsjord.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna.

Över motionen I: 111 har utskottet berett jordbrukskommissionerna i Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län tillfälle att yttra sig. För innehållet i de yttranden, som till följd härav inkommit, redogöres nedan.

Motionen II: 77.

Lagen den 27 juni 1927 angående uppsikt å vissa jordbruk stadgar i 1 §, att, om brukningsdel är av den beskaffenhet och omfattning och tillhör sådan ägare, att med avseende å arrende därav gäller norrländska arrendelagen eller vad i nyttjanderättslagen är särskilt stadgat om jordbruksarrenden under bolag och med dem likställda jordägare, uppsikt skall hållas däröver att brukningsdelen ej vanhävdas vare sig därigenom att jordbruket så vanskötes, att dess vidmakthållande äventyras, eller därigenom att nödiga byggnader bortföras eller lämnas utan underhåll. För uppsiktens utövande skall för varje hushållningssällskaps verksamhetsområde finnas en jordbrukskommission (4 §).

De särskilda bestämmelserna om jordbruksarrenden under bolag och med dem likställda jordägare (ekonomiska föreningar och vissa enskilda personer) i *lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom* hava (enligt 45 §) avseende å odlad jord till en vidd av minst fyra och högst tjugufem hektar.

I ingressen till *lagen den 25 juni 1909 om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand* (norrländska arrendelagen) föreskrives, att lagen har tillämpning å arrenden, som omfatta högst tjugufem hektar odlad jord och minst fyra hektar inrösningsjord.

Undantag från tillämpningen av stadgandena i sociala arrendelagen och norrländska arrendelagen kan under vissa omständigheter medgivas av Konungens befallningshavande (dispens).

Enligt 11 kap. 1 § *lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet* räknas såsom inrösningsjord duglig åker och äng ävensom därtill odlingsbar mark av beskaffenhet, läge och omfång att med hänsyn till dessa och i övrigt föreliggande förhållanden dess odlande anses kunna ske med fördel; all annan mark räknas såsom avrösningsjord.

I kungörelse den 25 november 1927 (nr 417) hava lämnats närmare föreskrifter om, bland annat, vad såsom inrösnings- och avrösningsjord bör räknas.

Sedan 1936 års riksdag på förslag av andra lagutskottet (utlåt. nr 30) genom skrivelse den 25 april 1936, nr 180, hemställt om utredning beträffande vissa angivna frågor rörande arrendelagstiftningen, har chefen för jordbruksdepartementet, efter bemyndigande av Kungl. Maj:t den 8 maj 1936, tillkallat hovrättsrådet H. E. Anderberg samt riksdagsmännen C. G. L. H:son Tamm, C. J. Johansson i Uppmälby, A. P. Pettersson i Dahl och K. H. Falk för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande arrendelagstiftningen. De sakkunniga hava antagit benämningen *1936 års arrendeutredning*.

I direktiven för denna utredning uttalas bl. a.:

Arrendelagstiftningen torde jämväl framdeles, liksom nu är fallet, böra omfatta dels bestämmelser av mera allmänt gällande art, dels ock av sociala hänsyn betingade särbestämmelser för vissa slag av jordbruk. Var gränsen bör gå mellan den allmänna och den sociala arrendelagstiftningens tillämpningsområde är vanskligt att avgöra. Mot den nuvarande gränsdragningen, enligt vilken de sociala lagbestämmelserna gälla allenast beträffande viss jord tillhörig bolag, ekonomiska föreningar eller enskilda så kallade jordspekulanter, torde anmärkningar med fog kunna riktas. Skäl synas tala för att även arrendatorer av jord tillhörande andra enskilda personer än de nyssnämnda beredas det ökade skydd, som den sociala arrendelagstiftningen avser att skänka. Denna fråga bör alltså bliva föremål för utredningens uppmärksamhet. Erinras må härvid, att enligt jordsakkunnigas förslag ifrågasvarande lagstiftning i vissa delar skulle omfatta varje torp eller annan till huvudgård hörande jordbrukslägenhet ävensom hemman, som löde under

huvudgård, samt annan jord, vilken utan andra avbrott än av tillfällig beskaffenhet varit upplåten på arrende under mer än trettio år i följd närmast före upplåtelsen. Möjligheterna för en utvidgning av den sociala arrendelagstiftningens tillämpningsområde enligt dylika linjer synas ånyo böra undersökas. Men även andra tänkbara utvägar till en lösning av problemet i åsyftad riktning böra naturligtvis prövas. Vidare synes ett övervägande böra ske, huruvida ej den undre gränsen för arrenden, å vilka de sociala lagbestämmelserna skola äga tillämpning, borde sänkas, så att även innehavare av mindre arrendelägenheter och torp kunna inbegripas under bestämmelserna i fråga.

I utredningsuppdraget borde enligt direktiven naturligtvis även ingå att överväga och avgiva förslag till ändringar, som av utredningen kunde finnas påkallade, jämväl i andra författningar än nyttjanderättslagen och den norrländska arrendelagen, i den mån de ägde samband med eller eljest anknöte till förevarande lagstiftning, såsom 1927 års lag angående uppsikt å vissa jordbruk.

Efter förslag av andra lagutskottet (utlåtande nr 46) har riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 maj 1936, nr 259, anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt det är lämpligt att ändra bestämmelserna i de sociala arrendelagarna om minimiarealen för de jordbruk, som falla under lagarna, i syfte att åstadkomma sådana arealbestämmelser, att lagarna bliva tillämpliga å fastigheter, vid vilka arrendatorn av jordbruket kan erhålla sin huvudsakliga bärgning, oavsett beskaffenheten av de ägoslag, som ingå i jordbruksenheten, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Andra lagutskottet framhöll i sitt berörda utlåtande, nr 46, att på grund av det nära samband, som förefunnes mellan de sociala arrendelagarna och uppsiktslagen, vore gränsdragningen mellan fastigheter, för vilka de särskilda sociala arrendebestämmelserna skulle gälla, och andra fastigheter av betydelse jämväl för frågan om de fastigheter, som skulle vara underkastade uppsiktslagen.

Genom beslut den 8 juli 1936 har Kungl. Maj:t uppdragit åt 1936 års arrendeutredning att i samband med den utredning, som anförtrotts densamma, upptaga de i skrivelsen nr 259 omförmälda spörsmålen till behandling.

Enligt uppgift i riksdagsberättelsen beräknas arrendeutredningens arbete kunna slutföras under innevarande år.

Motionen I: 111.

I motionen ifrågasattes att utsträcka uppsiktslagen till att omfatta även stiftelser.

En kortfattad redogörelse för uppsiktslagens innehåll samt tillämplighetsområdet för de sociala arrendelagarna, till vilka uppsiktslagen ansluter sig, har lämnats å sid. 1 och 2 i detta utlåtande.

I detta sammanhang torde böra erinras om att lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom är sedan den 11 juni 1932 tillämplig å stiftelse.

På förslag av andra lagutskottet (utlåtande nr 41) hemställde *1931 års riksdag* i skrivelse den 30 maj 1931, nr 323, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om fortsatt utredning rörande utvidgning av 1925 års lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom ävensom av den norrländska arrendelagen och uppsiktslagen att omfatta jämväl vissa stiftelser samt för riksdagen snarast möjligt framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

I proposition, nr 191, till *1932 års riksdag* framlades förslag till lag om ändring i 1925 års ovannämnda lag, avseende bl. a. lagens utvidgning till att avse även stiftelser. I denna proposition uttalade föredragande departementschefen, statsrådet Gärde, att den i riksdagens ovannämnda skrivelse nr 323 berörda frågan om utvidgning av den norrländska arrendelagen och uppsiktslagen att omfatta vissa stiftelser krävde ingående utredning och vore icke av den brådskande beskaffenhet, som spörsmålet om ändring i förbudslagen.

Detta uttalande lämnades av andra lagutskottet (utlåt. nr 34), som behandlade propositionen, samt av riksdagen utan erinran.

Utskottet får vidare erinra om de ovan (sid. 2 och 3) återgivna delarna av direktiven för *1936 års arrendeutredning*, vilka torde vara av intresse jämväl i förevarande sammanhang.

Såsom utskottet ovan erinrat hava jordbrukskommissionerna i Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län yttrat sig över nu förevarande motion. De hava samtliga tillstyrkt motionen samt därvid i huvudsak anfört följande.

Jordbrukskommissionen i Västernorrlands län.

Enligt kommissionens mening borde stiftelse, som med äganderätt innehar jordbruks- eller skogsfastighet, anses likställd med bolag. Någon skillnad mellan fastigheter tillhöriga det ena eller andra slaget av förenämnda ägare, vare sig det gäller fastigheternas beskaffenhet och bebyggelse eller sättet för deras utarrendering, förefinnes icke. Inom kommissionens verksamhetsområde förekommande fastigheter tillhöriga stiftelser hava i de allra flesta fall tidigare tillhört bolag, antingen direkt eller genom bulvan. Fastigheterna, som till övervägande del utgöras av vanliga bondehemman, äro i allmänhet utarrenderade.

Inom Västernorrlands län förekomma, såvitt kommissionen har sig bekant, tvenne stiftelser, vilka äro ägare till jordbruks- och skogsfastigheter. Av dessa har den ena genom skrivelse till kommissionen ifrågasatt om stiftelsens fastigheter äro underkastade uppsiktslagen. Några åtgärder för en rättslig prövning av ifrågavarande spörsmål hava hittills icke vidtagits.

Ehuru kommissionen alltså på grund av vad ovan anförts är av den me-

ningen, att lagen den 27 juni 1927 angående uppsikt å vissa jordbruk redan med nuvarande lydelse är gällande jämväl för stiftelser, synes emellertid med hänsyn till den tveksamhet, som i fråga därom är rådande, en lagändring i förtydligande syfte vara erforderlig.

På grund härav beslöt kommissionen enhälligt tillstyrka bifall till motionen.

Jordbrukskommissionen i Jämtlands län.

Motionärerna hava framhållit att det inom en del av de norrländska länen funnes ett icke obetydligt antal fastigheter, vilka tidigare utgjort s. k. bulvanfastigheter, men som numera förvärvats av bolagen mer eller mindre närstående stiftelser, exempelvis tillkomna för förvaltning av dessas pensionsfonder o. s. v. Dessa förvärv hade skett, innan förbud för stiftelser att förvärva fast egendom blev lagfäst.

Även inom Jämtlands län förekommer ett stort antal dylika fastigheter. Några av dessa fastigheter hava befunnits vanhävdade, men har Jordbrukskommissionen ansett sig sakna befogenhet att ingripa mot ägarna enligt uppsiktslagen. I ett fall har emellertid rättelse vunnits genom förhandlingar med styrelsen för vederbörande stiftelse. Då det med nuvarande lagbestämmelser torde vara uppenbart att stiftelser tillhöriga fastigheter icke falla under uppsiktslagen, men efter bildandet av ovan nämnda pensionsstiftelser tillräckliga skäl för ett sådant undantag knappast torde förefinnas, får Jordbrukskommissionen tillstyrka bifall till motionen.

Jordbrukskommissionen i Västerbottens län.

Motionärerna framhålla, att av bestämmelserna i lagen om uppsikt å vissa jordbruk ej med full tydlighet framgår, att lagen i fråga är gällande beträffande sådana fastigheter, som ägas av stiftelse.

Av ordalydelsen i § 1 av uppsiktslagen och de lagar vartill den hänvisar synes det jordbrukskommissionen, som vore uppsiktslagen ej tillämplig å stiftelse sådan, som i motionen avses. Särskilt synes detta framgå av motiveringen och departementschefens uttalande till Kungl. Maj:ts proposition nr 191 vid 1932 års riksdag om ändring av 1925 års förbudslag.

Erfarenheten har visat, att jordbruksfastigheter tillhöriga stiftelse av ifrågavarande art, och vilka befunnits i vanhävd, icke kunnat bliva föremål för jordbrukskommissionens ingripande, då kommissionen ej ansett sig äga befogenhet härtill.

Under sista åren har inom Västerbottens län ett flertal avstyckade jordbruksfastigheter av stiftelser försålts till förutvarande arrendatorer.

Inom de norrländska länen finnas emellertid fastigheter, som tillhöra stiftelser och som äro av den beskaffenhet, att de icke böra undandragas uppsiktslagens bestämmelser.

Jordbrukskommissionen tillstyrker motionen.

De i motionerna berörda spörsmålen om utsträckt tillämpning i vissa hänseenden av lagen angående uppsikt å vissa jordbruk äro otvivelaktigt förtjänta av statsmakternas uppmärksamhet. *Utskottet.*

Såsom framgår av utskottets redogörelse har åt särskilda sakkunniga — 1936 års arrendeutredning — uppdragits att verkställa utredning och avgiva förslag rörande arrendelagstiftningen. I direktiven för de sakkunnigas arbete framhålles, att det vore vanskligt att avgöra, var gränsen borde gå mellan

den allmänna och den sociala arrendelagstiftningens tillämpningsområde. Mot den nuvarande gränsdragningen, enligt vilken de sociala arrendebestämmelserna gällde allenast viss jord tillhörig bolag, ekonomiska föreningar eller enskilda s. k. jordspekulanter, kunde enligt direktiven anmärkningar med fog riktas. Denna fråga borde bliva föremål för utredningens uppmärksamhet. Vidare syntes ett övervägande böra ske, huruvida ej den undre gränsen för arrenden, å vilka de sociala lagbestämmelserna skulle äga tillämpning, borde sänkas, så att även innehavare av mindre arrendelägenheter och torp kunde inbegripas under bestämmelserna i fråga. I uppdraget borde enligt direktiven även ingå att överväga av utredningen påkallade ändringar jämväl i andra författningar än nyttjanderättslagen och den norrländska arrendelagen i den mån de ägde samband med eller eljest anknöte till förevarande lagstiftning, såsom 1927 års lag angående uppsikt å vissa jordbruk.

Sedermera har Kungl. Maj:t till arrendeutredningen för övervägande överlämnat en skrivelse från 1936 års riksdag, vari anhållits om utredning, huruvida och på vad sätt det vore lämpligt att i närmare angivet syfte ändra bestämmelserna i de sociala arrendelagarna om minimiarealen för de jordbruk, som fölle under lagarna.

Det råder otvivelaktigt ett mycket nära samband mellan uppsiktslagen och de sociala arrendelagarna. Enligt vad utskottet inhämtat äro de i motionerna berörda spörsmålen föremål för övervägande inom 1936 års arrendeutredning, vilken beräknas komma att avsluta sitt arbete under innevarande år. Då utskottet förutsätter, att dessa frågor inom utredningen ägnas den uppmärksamhet, de otvivelaktigt förtjäna, har utskottet icke funnit anledning föreslå riksdagen att i anledning av motionerna göra någon framställning till Kungl. Maj:t.

Utskottet får sålunda hemställa,

- 1) att motionen II: 77 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;
- 2) att motionen I: 111 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 29 april 1938.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman*, *Linder**, *Tamm**, *P. Sandström*,¹ *Knut Petersson*, *John Gustavson* och *Sten*;

från andra kammaren: herrar *Hage*, *Pettersson* i *Hällbacken**, *Hallagård**, *Molander** och *Sandström* i *Härnösand*, fröken *Andersson* samt herrar *Hoim* och *Barnekow*.

¹ Närvarande endast vid behandlingen av motionen I: 111.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.